

Państwowa Szkoła Wyższa
im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Zbigniew SABAK

**POLITYKA I STRATEGIA
BEZPIECZEŃSTWA
UNII EUROPEJSKIEJ**

Biała Podlaska 2018

Wydawca
Państwowa Szkoła Wyższa
im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Recenzenci
dr hab. Zbigniew Ciekankowski
dr hab. Mariusz Kubiak

Korekta
Gabriela Kuc-Stefaniuk
www.twojtekst.eu

© Copyright by Państwowa Szkoła Wyższa
im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Zbigniew Sabak

Publikacja powstała w ramach projektu dofinansowanego z dotacji podmiotowej
na utrzymanie potencjału badawczego (dotacji bazowej),
pt. „Polityka i strategia bezpieczeństwa Unii Europejskiej”

ISBN 978-83-64881-40-4

Nakład: 150 egzemplarzy

Liczba arkuszy wydawniczych: 30

Wydawnictwo PSW JPII
ul. Sidorska 95/97, p. 334R
21-500 Biała Podlaska
www.pswbp.pl

Skład, druk i projekt okładki
Agencja Reklamowa TOP, ul. Toruńska 148, 87-800 Włocławek
tel.: 54 423 20 40, fax: 54 423 20 80, www.agencjatop.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Wstęp	11
I. Polityka, strategia, bezpieczeństwo – definicje	15
1.1. Polityka	15
1.2. Strategia	19
1.3. Bezpieczeństwo	25
1.4. Polityka i strategia bezpieczeństwa Unii Europejskiej	30
II. Historyczne i współczesne działania państw i narodów dzisiejszej Unii Europejskiej	37
2.1. Cywilizacja europejska	37
2.2. Kulturowe wartości Europy	43
2.3. Wojny, konflikty oraz dominacja jako wyznaczniki dziejów i rozwoju Europy	54
2.4. Europejski porządek po II wojnie światowej	59
III. Unia Europejska – podmiot prawa międzynarodowego	69
3.1. Integracja europejska	69
3.2. Unia Europejska – organizacja nowego typu	76
3.3. Unia Europejska w świecie w XXI wieku	84
IV. Geostrategiczne i geopolityczne uwarunkowania bezpieczeństwa Unii Europejskiej	91
4.1. Geopolityka, geostrategia i geoekonomia jako wyznaczniki bezpieczeństwa	91
4.2. Euroatlantycka przestrzeń bezpieczeństwa	96
4.3. Zewnętrzne geopolityczne otoczenie Unii Europejskiej	102
4.4. Zagrożenia Unii Europejskiej	110
V. Polityka i strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej	117
5.1. Pojęcie bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej	117
5.2. Integracja w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego	123
5.3. Płaszczyzny współpracy	136

5.4. Strategie bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej	145
5.5. Instytucje i struktury bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej ..	155
VI. Polityka i strategia bezpieczeństwa zewnętrznego Unii Europejskiej	165
6.1. Kształtowanie bezpieczeństwa w dobie Wspólnot	165
6.2. Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa.....	174
6.3. Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony	183
6.4. Unia Zachodnioeuropejska	188
6.5. Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej	193
6.6. Zdolności wojskowe Unii Europejskiej	210
6.7. Dokumenty strategii bezpieczeństwa zewnętrznego Unii Europejskiej.....	226
6.8. Misje Unii Europejskiej	238
VII. Kluczowe obszary bezpieczeństwa pozamilitarnego Unii Europejskiej..	249
7.1. Polityka i strategia bezpieczeństwa demograficznego.....	249
7.2. Polityka i strategia bezpieczeństwa społecznego.....	255
7.3. Polityka i strategia bezpieczeństwa energetycznego	263
7.4. Polityka i strategia bezpieczeństwa ekologicznego	273
VIII. Perspektywy rozwoju polityki i strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej.....	281
Zakończenie	291
Bibliografia	294
Wykaz rysunków	312
Wykaz tabel.....	313
Załączniki.....	315

Wykaz skrótów

- ACA *Agency for the Control of Armaments* – Agencja Kontroli Zbrojeń
- AMU *Arabian Magreb Union* – Arabska Unia Magrebu
- ASEAN *Association of South-East Asian Nations* – Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej
- AWEU *Assembly of the Western European Union* – Zgromadzenie Unii Zachodnioeuropejskiej
- CARD *Coordinated Annual Review on Defence* – Skoordynowany roczny przegląd w zakresie obronności
- CEEC *Central and Eastern European Countries* – Kraje Centralnej i Wschodniej Europy
- CEFTA *Central European Free Trade Agreement* – Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu
- CEI *Central European Initiative* – Inicjatywa Środkowoeuropejska
- CEPOL *European Union Agency for Law Enforcement Training* – Agencja Unii Europejskiej ds. Szkolenia w Dziedzinie Ścigania
- CESDP *Common European Security and Defence Policy* – Wspólna Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony
- CFE *Conventional Forces in Europe Treaty* – Traktat o siłach konwencjonalnych w Europie
- CFSP *Common Foreign and Security Policy* – Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa
- CIVCOM *Committee for Civilian Aspects of Crisis Management* – Komitet ds. Aspektów Cywilnych Zarządzania Kryzysami
- CJTF *Combined Joint Task Force* – Połączone Siły Wielonarodowe do Zadań Specjalnych
- CMPD *Crisis Management and Planning Directorate* – Dyrekcja ds. Zarządzania i Planowania Kryzysowego
- CODACC *Conference of Defence Affairs Committee Chairpersons* – Konferencja Przewodniczących Komisji ds. Obrony
- COREPER *Committee of Permanent Representatives* – Komitet Stałych Przedstawicieli
- CPC *Civilian Planning and Conduct Capability* – Komórka Planowania i Prowadzenia Operacji Cywilnych
- CSDP *Common Security and Defence Policy* – Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony
- EAPC *Euro-Atlantic Partnership Council* – Euroatlantycka Rada Partnerstwa
- EC *European Council* – Rada Europejska
- ECB *European Central Bank* – Europejski Bank Centralny

- ECSC *European Coal and Steel Community* – Europejska Wspólnota Węgla i Stali
- EDA *European Defence Agency* – Europejska Agencja Obrony
- EDC *European Defence Community* – Europejska Wspólnota Obronna
- EDTIB *European Defence Technological and Industrial Base* – Europejska baza technologiczno-przemysłowa obronności
- EEC *European Economic Community* – Europejska Wspólnota Gospodarcza
- EESC *European Economic and Social Committee* – Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny
- EHG *European Headline Goal* – Europejski Cel Operacyjny
- EMCDDA *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction* – Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii
- EP *European Parliament* – Parlament Europejski
- ESDC *European Security and Defence College* – Europejskie Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony
- EEAS *European External Action Service* – Europejska Służba Działań Zewnętrznych
- ESDI *European Security and Defence Identity* – Europejska tożsamość bezpieczeństwa i obrony
- ESDP *European Security and Defence Policy* – Europejska polityka bezpieczeństwa i obrony
- ESS *European Security Strategy* – Europejska strategia bezpieczeństwa
- EU *European Union* – Unia Europejska
- EUISS *European Union Institute for Security Studies* – Instytut Unii Europejskiej Studiów nad Bezpieczeństwem
- EUMC *European Union Military Committee* – Komitet Wojskowy Unii Europejskiej
- EUMM *European Union Monitoring Mission* – Misja Monitorująca Unii Europejskiej
- EUMS *European Union Military Staff* – Sztab Wojskowy Unii Europejskiej
- EUMSS *European Union Maritime Security Strategy* – Strategia Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa morskiego
- EUPM *European Union Police Mission* – Misja Policyjna Unii Europejskiej
- EUROJUST *European Union's Judicial Cooperation Unit* – Europejska Jednostka Współpracy Sądowej
- EUROPOL *European Police Office* – Europejski Urząd Policji
- EUSC *The European Union Satellite Centre* – Centrum Satelitarne Unii Europejskiej
- EUSC *Conference of Speakers of the European Union Parliaments* – Konferencja Przewodniczących Parlamentów Unii Europejskiej

- FRONTEX *European Border and Coast Guard Agency* – Europejska Straż Graniczna i Przybrzeżna
- IFOR *Implementation Force* – Siły Implementacyjne
- IGO *Inter-Governmental Organization* – Organizacja międzyrządowa
- IOM *International Organization for Migration* – Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji
- IPC CFSP/
CSDP *Inter-Parliamentary Conference for the Common Foreign and Security Policy and the Common Security and Defence Policy* – Konferencja Międzyparlamentarna ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony
- ISAF *International Security Assistance Force* – Międzynarodowe Siły Wspierające Bezpieczeństwo
- MEP *Member of the European Parliament* – Członek Parlamentu Europejskiego
- NAFTA *North American Free Trade Agreement* – Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu
- NATO *North Atlantic Treaty Organisation* – Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego
- NGO *Non-Governmental Organization* – Organizacja pozarządowa
- OCCAR *Organisation conjointe de Coopération en matière d'Armement / Organisation for Joint Armament Co-operation* – Wspólna Organizacja Współpracy Zbrojeniowej
- OECT *Organisation for Economic Cooperation and Development* – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
- OHQ *Operational Headquarters* – Sztab operacyjny
- OSCE *Organization for Security and Co-operation in Europe* – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
- PESCO *Permanent structured cooperation* – Stała współpraca strukturalna
- PfP *Partnership for Peace* – Partnerstwo dla Pokoju
- PIC *Peace Implementation Council* – Rada ds. Implementacji Pokoju
- PMG *The Politico-Military Group* – Grupa Polityczno-Wojskowa
- PSC *Political and Security Committee* – Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa
- PSO *Peace Support Operations* – Operacje utrzymania pokoju
- QMV *Qualified Majority Voting* – Głosowanie na zasadzie większości kwalifikowanej
- RAS *Rapid Alert System* – System Szybkiego Ostrzegania
- RCC *Regional Co-operation Council* – Rada Współpracy Regionalnej
- SAC *Standing Armaments Committee* – Stały Komitet do spraw Zbrojeń

- SACEUR *Supreme Allied Commander Europe* – Połączone siły zbrojne NATO w Europie
- SATCEN *European Union Satellite Centre* – Centrum Satelitarne Unii Europejskiej
- SECI *Southeast European Cooperative Initiative* – Inicjatywa Współpracy w Europie Południowo-Wschodniej
- SEECF *South-East European Cooperation Process* – Proces Współpracy Państw Europy Południowo-Wschodniej
- SFOR *Stabilization Force* – Siły Stabilizacyjne
- SIPRI *Stockholm International Peace Research Institute* – Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem
- SIS *Schengen Information System* – System Informacji Schengen
- TFUE *Treaty on the Functioning of the European Union* – Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej
- TUE *Treaty on the European Union* – Traktat o Unii Europejskiej
- UN *United Nations* – Organizacja Narodów Zjednoczonych
- UNHCR *United Nations High Commissioner for Refugees* – Urząd Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców
- WEAG *Western European Armaments Group* – Zachodnioeuropejska Grupa do spraw Uzbrojenia
- WEAO *Western European Armaments Organization* – Zachodnioeuropejska Organizacja do Spraw Uzbrojenia
- WEU *Western European Union* – Unia Zachodnioeuropejska
- WTO *World Trade Organization* – Światowa Organizacja Handlu

Wykaz skrótów państw członkowskich Unii Europejskiej

Symbol ISO 3166	Polska nazwa	Angielska nazwa
AT	Austria	Austria
BE	Belgia	Belgium
BG	Bułgaria	Bulgaria
HR	Chorwacja	Croatia
CY	Cypr	Cyprus
CZ	Czechy	Czech Republic
DK	Dania	Denmark
EE	Estonia	Estonia
FI	Finlandia	Finland
FR	Francja	France
GR	Grecja	Greece
ES	Hiszpania	Spain
IE	Irlandia	Ireland
LT	Litwa	Lithuania
LU	Luksemburg	Luxemburg
LV	Łotwa	Latvia
MT	Malta	Malta
NL	Holandia	Netherlands
DE	Niemcy	Germany
PL	Polska	Poland
PT	Portugalia	Portugal
RO	Rumunia	Romania
SK	Słowacja	Slovakia
SI	Słowenia	Slovenia
SE	Szwecja	Sweden
HU	Węgry	Hungary
GB	Wielka Brytania	United Kingdom
IT	Włochy	Italy

Źródło: <http://stat.gov.pl/sprawozdawczosc/intrastat/wykaz-panstw-czlonkowskich-unii-europejskiej/> [dostęp: 9.10.2017 r.].

Wstęp

Polityka i strategia bezpieczeństwa to szczególne obszary, będące przykładem wcielania zasad integracji Unii Europejskiej. Ich problematyka obejmuje wielowymiarowy, rozłożony w czasie i przestrzeni ciąg faktów, wydarzeń i procesów. Są to elementy szczególnej troski instytucji unijnych oraz poszczególnych państw członkowskich. Nigdy nie można było powiedzieć, że wszystko w tej dziedzinie zostało zrobione. W przyszłości wyzwania i zagrożenia będą tworzyć nową jakość w środowisku bezpieczeństwa. Mimo wszelkich starań nie uniknie się powodów do niezadowolenia i potrzeby zmian czy unowocześnienia dokumentów oraz konieczności korekt w prowadzonej działalności. W tej sytuacji niezbędne wydaje się podejmowanie badań dotyczących kierunków doskonalenia polityki w tym obszarze.

Celem niniejszej pracy jest **analiza istoty i praktyki polityki oraz strategii bezpieczeństwa Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej rozumianych jako forma ciągłego wysiłku koncepcyjnego i prakseologicznego tej organizacji**, tj. określanie spójnej wizji, misji oraz celów w zakresie bezpieczeństwa; identyfikowanie wyzwań, zagrożeń oraz szans dla zapewnienia bezpieczeństwa; tworzenie i utrzymanie struktur organizacyjnych zdolnych do efektywnego zapewnienia bezpieczeństwa; wprowadzanie unormowań prawnych, pozwalających na efektywną ich realizację; wypracowywanie stosownych sposobów i metod działań oraz skuteczne ich prowadzenie.

Teza podstawowa rozważań brzmi: **Państwa Unii Europejskiej od samego początku swej integracji były przeświadczone o konieczności zacieśniania kooperacji politycznej i militarnej. Proces ten, mimo że – w porównaniu z innymi obszarami współpracy – napotykał na duże trudności, systematycznie postępował, a efekty tego wskazują, że Unia Europejska w najbliższej przyszłości stanie się podmiotem o rzeczywistych możliwościach zapewnienia własnego bezpieczeństwa w szerokim tego słowa znaczeniu.** Stwierdzenia, które powinny uzupełniać powyższą, zasadniczą tezę, wynikają:

- po pierwsze z faktu, że sytuacja geopolityczna na świecie ewoluuje w kierunku wielobiegunowości, co oznacza, że aby być liczącym się aktorem, trzeba dysponować odpowiednim potencjałem. W dzisiejszej sytuacji nie ma go żadne, nawet najbardziej rozwinięte państwo Unii, jako samodzielny podmiot. Unia i poszczególne państwa członkowskie, chcąc być globalnym graczem, muszą być tego świadome i mieć jasną wizję dalszego rozwoju, uzgodnioną przez wszystkich członków Unii, oraz realne możliwości jej realizacji, stąd: **państwa członkowskie Unii, mimo kryzysów politycznych i gospodarczych, będą dążyć do zacieśniania współpracy i integracji, co pozwoli na ewolucję Unii w kierunku coraz spójniejszej organizacji podmiotu prawa międzynarodowego, jednego z głównych aktorów kształtującego się ładu międzynarodowego;**
- po drugie, z prawidłowości, że nieodzownym atutem mocarstwowości, utrzymania swych wpływów i interesów czy też aktywnej ekspansji na

nowe obszary pozostaje „twarda siła”, stąd: ***Unia, świadoma tego, będzie rozwijać swoje zdolności militarne, które pozwolą jej na prowadzenie samodzielnych operacji, tak w obronie własnego terytorium, jak i działań w najbliższym otoczeniu, a w szczególnych sytuacjach nawet w rejonach znacznie oddalonych od Europy;***

- po trzecie, z konsekwencji zarysowujących się tendencji coraz śmielszego stosowania strategii jako narzędzia prowadzonej polityki. Przez długi czas Europejska Strategia Bezpieczeństwa z grudnia 2003 r. pozostawała jedynym kompleksowym dokumentem doktrynalnym, który określał podstawowe założenia polityki i strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej. W latach 2003–2014 Unia przyjęła szereg strategii sektorowych, np. w sprawie zwalczania terroryzmu w 2005 r., bezpieczeństwa wewnętrznego w 2010 r., cybernetycznego w 2013 r. czy morskiego w 2014 r.¹, wobec powyższego: ***pod wpływem nowych niebezpieczeństw wynikających z realiów współczesnego świata aktywność Unii Europejskiej na polu bezpieczeństwa będzie przyjmować każdorazowo formę skoordynowanych działań, których wyznacznikiem będą strategie bezpieczeństwa, wypracowywane z odpowiednim wyprzedzeniem i na odpowiednim poziomie, jako dokumenty pozwalające na osiągnięcie zamierzonych celów w sposób systemowy.***

Struktura pracy została podporządkowana zakresowi przedmiotowemu prowadzonych badań.

W rozdziale pierwszym, który wynika z sugestii tytułu książki, przedstawiono typologię podstawowych pojęć „polityka”, „strategia”, „bezpieczeństwo” oraz dokonano uogólnienia co do praktycznego rozumienia wyrażenia „Polityka i strategia bezpieczeństwa Unii Europejskiej” jako określenia zakresu prowadzonej działalności w celu poszukiwania najskuteczniejszych sposobów zapewnienia bytu i rozwoju Unii, która jest grupą państw na tyle zjednoczonych, że ich bezpieczeństwo stało się do tego stopnia wspólnym interesem, że nie może być rozpatrywane oddzielnie. Kolejny rozdział to autorskie studium na temat Europy, próba przedstawienia jej wspólnego dziedzictwa, wartości, tradycji i doświadczeń, które, mimo pozytywnych i negatywnych cech oraz trudnej historii – prowadzonych wojen wewnętrznych i kolonialnych, prób zdominowania i podporządkowania innych cywilizacji – stały się podstawą dzisiejszej Unii. Ostatni podrozdział zawiera treści opisujące sytuację geopolityczną i geostrategiczną w Europie po II wojnie światowej, podstawę zapoczątkowania integracji, w tym w obszarze bezpieczeństwa. Rozdział trzeci to próba wyjaśnienia zjawisk integracji międzynarodowej oraz jej szczególnego przykładu, jakim jest integracja w ramach Unii Europejskiej. Opisuje on procesy integracyjne Unii Europejskiej i związane z nimi wydarzenia. Poza tym przedstawia Unię Europejską jako organizację nowego typu oraz jej pozycję polityczną, gospodarczą, militarną itp. w świecie w XXI w. Następny rozdział to analiza i synteza geopolitycznych i geostrategicznych uwarunkowań bez-

¹ Patrz załączniki 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

pieczeństwa Unii Europejskiej. Ukazuje teoretyczne podstawy ujęcia systemu bezpieczeństwa międzynarodowego, opisuje euroatlantycką przestrzeń bezpieczeństwa jako obszar o wspólnym dziedzictwie cywilizacyjno-kulturowym i największym znaczeniu geostrategicznym dla współczesnego świata, w którym jednym z podmiotów jest Unia Europejska i który, poprzez swoje możliwości, może kształtować stan bezpieczeństwa światowego, zewnętrzne geopolityczne otoczenie Unii Europejskiej oraz typologię zagrożeń, wyzwań i ryzyko dla Unii Europejskiej. W dalszych dwóch rozdziałach została przedstawiona, w szerokim ujęciu, problematyka bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego Unii Europejskiej. Są ukazane główne etapy ich rozwoju oraz zbadany przebieg procesów integracyjnych. Przedstawiono płaszczyzny współpracy w tym obszarze, a także instytucje i struktury, tak bezpieczeństwa wewnętrznego, jak i zewnętrznego. Krytyczną analizą objęte zostały także podstawowe dokumenty – strategie bezpieczeństwa, obowiązujące lub przyjęte do realizacji przez instytucje unijne. Ważnym elementem tych rozdziałów są treści dotyczące misji wojskowych i cywilnych Unii Europejskiej, których charakterystyka, ze względu na ograniczony zakres opracowania, została przeprowadzona w sposób wybiórczy. Siódmy rozdział poświęcony został polityce i strategiom sektorowym w obszarze bezpieczeństwa demograficznego, społecznego, energetycznego i ekologicznego. Ostatnia, merytoryczna, część pracy to analiza perspektyw rozwoju polityki i strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Stanowi ona próbę desygnowania, na podstawie zarysowujących się megatrendów rozwoju, polityki i strategii Unii Europejskiej, kierunków dalszego ich rozwoju. Powstała w oparciu o najnowsze dokumenty oraz analizę ostatnich wydarzeń. Problematyka ta nie posiada jeszcze, poza nielicznymi opracowaniami, szerszej literatury naukowej.

W prowadzonych badaniach jako materiały źródłowe były wykorzystane dokumenty wydawane przez instytucje Unii Europejskiej, głównie Radę Europejską, Radę oraz Parlament, które są publikowane w „Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej”, dostępne na portalach internetowych, głównie: www.concilium.eu/, <http://eur-lex.europa.eu/> i <http://www.europarl.europa.eu/>.

W badaniach były stosowane, charakterystyczne dla nauk społecznych, a głównie nauki o bezpieczeństwie, takie metody, jak: analiza systemowa i porównawcza oraz prognozowanie oparte na przyczynowo-skutkowej logice zdarzeń. Szczególnie cennym doświadczeniem, które umożliwiło wzbogacenie opracowania o wartościowe treści, był osobisty udział w konferencjach organizowanych w ramach projektu realizowanego przez Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN pt. „Dokąd zmierza Europa”.

Praca, zgodnie z przyjętym założeniem, ze względu na obszerność i interdyscyplinarność problematyki, nie ujmuje dogłębnej analizy wszystkich badanych zagadnień – przekraczałoby to ramy standardowego opracowania. Można jednak przyjąć, że traktuje o wszystkich ważniejszych kwestiach obrazujących istotę mechanizmów prowadzonej przez Unię polityki bezpieczeństwa. Tym samym dla czytelnika na poziomie studiów wyższych może w dużej mierze spełniać rolę całościowego opracowania pozwalającego zrozumieć: po pierw-

sze, ogólnie pojmowane problemy polityki i strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej, po drugie, ich szerokie uwarunkowania wynikające z „kultury strategicznej Europy” jako kręgu cywilizacyjno-kulturowego, który posiada bogatą historię, doświadczenia społeczne oraz odpowiednią pozycję w świecie, a także z globalizacji polityki światowej i aktualnej sytuacji międzynarodowej.